

Ägaren av en fastighet vars avloppslösning innebar att spillvatten omhändertogs i en vakuumtank och att bad-, dusch och tvättvatten infiltrerades lokalt ansågs vara avgiftsskyldig för den allmänna va-anläggningen. Tillika fråga om ersättning för onyttigbliven enskild anläggning. (24 och 40 §§ 2006 års lag)

RD och AD äger tillsammans fastigheten Uddevalla Kapelle 1:40 som är belägen inom verksamhetsområdet för Uddevalla kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning.

RD och AD yrkade i första hand att Va-nämnden ska fastställa att de inte är skyldiga att ansluta fastigheten till kommunens allmänna spillvattenanläggning och att de därmed inte heller är skyldiga att utge anläggningsavgift för vattentjänsten spillvatten. I andra hand yrkade de att nämnden ska jämka anläggningsavgiften till en nivå som svarar mot den faktiska lägre nytta som fastigheten har av spillvattentjänsten jämfört med en reguljär fastighet. De yrkade dessutom, i händelse att nämnden ändå finner dem skyldiga att erlägga anläggningsavgift i någon del, att kommunen ska förpliktas ersätta dem med 67 551 kr för deras onyttigblivna enskilda anläggning.

Kommunen bestred yrkandena utan att kunna vitsorda några belopp som skäliga i och för sig.

Bakgrund

Följande uppgifter antecknades som ostridiga. Fastigheten är belägen i södra delen av Uddevalla tätort, i ytterkanten av tätbebyggelsen. Va-standarderna i området hade länge varit bristfällig och det fanns dessutom problem med övergödning och föroreningar i närmiljön som är känslig och dessutom skyddsklassad. – En av de större markägarna i trakten hade länge haft planer på att exploatera området för småhusbebyggelse och när planerna började realiseras i mitten av 2000-talet blev det nödvändigt med en ny detaljplan samt med utbyggnad av den allmänna va-anläggningen. Detaljplanen antogs år 2005 medan beslutet om verksamhetsområde meddelades den 11 november 2009. Det senare kom att innefatta ett tiotal nya fastigheter och två äldre, varav den ena är markarna Ds. – Anläggningen är numera driftsatt och förbindelsepunkter anvisade. Det senare ägde beträffande Kapelle 1:40 rum den 6 maj 2010.

RD och AD anförde till stöd för sin talan i huvudsak följande.

Fastigheten är sedan år 1924 bebyggd med ett hus som ursprungligen inrymde fem lägenheter, men som numera används som enfamiljsbostad. Från början var fastigheten försedd med torrklosett, men sedan den förre ägaren fått besked från kommunen om att ingen allmän anläggning var att vänta, trots att saken dessförinnan diskuterats åtminstone trettio års tid, valde han att i början av 1970-talet installera ett vakuumklosettssystem. Att det inte blev fråga om en konventionell lösning beror på att bostadshuset står på rent berg. När de själva tillträtt fastigheten år 2001 var bland det första som inträffade att vakuumtanken imploderade. De förhörde sig då med kommunen om eventuell framtida va-utbyggnad, men fick beskedet att någon sådan inte planerades, varefter de lät genomföra en omfattande och kostsam ombyggnad och uppgradering av anläggningen, som innebar att samtliga delar i avloppssystemet fick bytas ut. Den tank de använder i dag kräver tömningar för vilka de betalar avgifter. Bara

något år efter att systemet bytts ut bytte kommunen fot och beslutade bygga ut det allmänna nätet. – De förstår distinktionen mellan faktiskt anslutningstvång och skyldigheten att erlagga anläggningsavgift, men eftersom miljö- och hälso-skyddsförvaltningen tidigare gjort bedömningen att klosettvattnet hanteras på ett godtagbart sätt med den nuvarande lösningen liksom även BDT-vattnet, som infiltreras lokalt, anser de att de varken bör åläggas anslutnings- eller betalningsskyldighet. Den särpräglade lösningen i deras fall, med klosettavfall som separeras från BDT-vattnet, innebär att de, i händelse av en framtida anslutning, har möjlighet att välja i vilken utsträckning de respektive avloppsslagen ska ledas av till den allmänna anläggningen. De har inga planer på en sådan anslutning, eftersom det både skulle kräva rivning av en nybyggd bastu och ett nyrenoverat relaxrum; en kostnad på omkring 800 000 kr och en ekonomisk omöjlighet för deras del. Eftersom de således kommer att bespara den allmänna anläggningen stora volymer BDT-vatten om de väljer att leda av enbart klosettvattnet, bör de – i skälig omfattning – ha rätt till reduktion av anläggningsavgiften. Såvitt de kunnat utröna finns det inget taxemässigt hinder mot en sådan anpassning av avgiftsskyldigheten till särskilda eller avvikande omständigheter för visst fall. – Beträffande yrkandet om ersättning för den onyttigblivna anläggningen måste beaktas att den befintliga vakuumlösningen framtvingat ett invändigt, mycket speciellt ledningsnät i huset som måste ersättas helt vid en övergång till ett konventionellt system. Således kan inte de, till skillnad från de av grannarna som har normala småskaliga lösningar, fortsätta använda sina befintliga installationer såsom klosetter och annan utrustning efter en anslutning, medan allt som blir överflödigt för grannarnas del är en slamavskiljare och infiltrationsbädd. Härutöver tillkommer att deras tank har en betydande livslängd, troligen sextio eller sjuttio år, medan en konventionell lokal anläggning bara har en livslängd på omkring trettio år. Således är det orimligt att tillämpa samma snäva raka tioåriga avskrivning för deras vakuumanläggning som för de konventionella anläggningarna. Härtill ska beaktas att kostnaderna för deras del bara blivit en bråkdel av vad som nu är aktuellt om de fått möjlighet att ansluta sig år 2001 som de önskade. – Deras kostnader för anläggningen har uppgått till 67 551 kr, varav 5 000 kr avser icke verifierbara köp av två begagnade klosettstolar.

Kommunen anförde:

Frågan i målet rör skyldigheten att erlagga anläggningsavgift. Huruvida fastighetsägarna även rent faktiskt är skyldiga att ansluta fastigheten till den allmänna anläggningen är en fråga som har att prövas av miljö- och hälsovårdsmyndigheterna enligt andra regler än de i vattentjänstlagen. Frågan om att bygga ut det allmänna ledningsnätet i området har diskuterats under många år. Med tanke på det skyddsbehov som ansågs föreligga och den pågående exploateringen av området bedömde kommunen det till sist motiverat med en utbyggnad. Att kommunen hade en annan uppfattning runt år 2000 kan vitsordas, men det är inget som kan läggas kommunen till last eftersom det i planeringssammanhang alltid är svårt att förutse vilka nya krav av olika slag som kan komma att ställas i en framtid. I dag är kommunens bedömning att området med hänvisning till miljö- och hälsoskyddsaspekterna har behov av att lösa spillvattenhanteringen i ett större sammanhang. – RD:s och AD:s andrasyrskande, om rätt till avgiftsreduktion om de endast ansluter delar av installationen till den allmänna anläggningen, bestrids redan på den grunden att

den gällande taxan inte lämnar stöd för sådan differentiering. Beträffande yrkandet om rätt till ersättning för onyttigblivna fastighetsbundna installationer gäller att kommunen inte kan medge annat än rak tioårig avskrivning baserat på bestyrkta utlägg, med beaktande av anläggningens faktiska skick. Av departementschefens uttalande i förarbetena till den äldre va-lagen (prop. 1970:118 s. 145) framgår att bestämmelsen om ersättning för onyttigbliven enskild va-anläggning ska tillämpas restriktivt, med vilket menas att ersättning endast utgår i undantagsfall. Vid prövningen ska bland annat anordningens art, ålder och skick beaktas. Vidare framgår att hänsyn ska tas till den nytta för fastighetsägaren som det innebär att fastigheten blir ansluten till en allmän va-anläggning. En grundförutsättning för ersättning är dock att det är fråga om en sådan anordning för vattenförsörjning eller avlopp som den aktuella bestämmelsen tar syfte på. Enligt kommunens mening får det genom de allegat som Rolf och AD åberopat, anses framgå att det enbart är vakuumtanken med vidhängande installationsarbeten, som är hänförliga till va-anläggningen och som därmed är ersättningsgilla. Enligt underlagen belöper sig den posten till 40 125 kr inklusive mervärdesskatt. Eftersom Miljö- och Stadsbyggnadskontoret i Uddevalla kommun (den 6 oktober 2009) meddelat sökandena att man inget har att erinra mot vad gäller vakuumtanken gör kommunen gällande att den inte blivit onyttigbliven.

Va-nämnden yttrade:

Inledningsvis konstaterar Va-nämnden att frågan om en fastighetsägare är skyldig att ansluta sin fastighet till kommunens allmänna va-anläggning inte kan prövas av nämnden. En faktisk anslutning kan bara framtvingas med stöd av hälso- och miljöskyddslagstiftningen. (Se Vattentjänstlagen. En handbok, Jörgen Qviström 2008, s. 103 ff.).

Det ankommer dock på Va-nämnden att ta ställning till om fastighetsägare är skyldiga att betala anläggningsavgift. Fråga i målet är därför om RD och AD är skyldiga att betala anläggningsavgift för avlopp och i vilken utsträckning som kommunen är skyldig att till dem utge ersättning för onyttigblivna va-anordningar.

Enligt 24 § första stycket lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, vattentjänstlagen, gäller att en fastighetsägare ska betala avgifter för en allmän va-anläggning om fastigheten finns inom anläggningens verksamhetsområde och den med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver en vattentjänst och behovet inte kan tillgodoses bättre på annat sätt. Vid bedömningen av på vilket sätt behovet bäst kan tillgodoses ska, enligt bestämmelsens andra stycke, särskild hänsyn tas till i vilken utsträckning jämförda alternativ tillgodoser intresset av en god hushållning med naturresurser. Om fastigheten är obebyggd men enligt en detaljplan är avsedd för bebyggelse, ska bedömningen av fastighetens anslutningsbehov enligt huvudregeln göras som om fastigheten vore bebyggd i enlighet med planen. Eftersom fastighetens va-behov ska bedömas efter objektiva grunder kan avgiftsskyldighet enligt vattentjänstlagen föreligga även om fastighetsägaren inte skulle använda anläggningen.

Avgiftsskyldighet kan dock uppkomma först när huvudmannen har ordnat förbindelsepunkt för fastighetens anslutning och underrättat fastighetsägaren om

dess läge (se 25 § vattentjänstlagen). Förbindelsepunkter har anvisats för den nu aktuella fastigheten. När avgiftsskyldighet har inträtt är huvudmannen berättigad att påföra fastighetsägaren anläggningsavgift om förutsättningarna enligt nyss redovisade 24 § är uppfyllda. Avgifternas belopp och hur avgifterna ska beräknas ska framgå av en taxa (se 34 § vattentjänstlagen).

Va-nämnden gör följande bedömning

RD:s och AD:s fastighet är inrättad för bostadsändamål och den har därför behov av anordningar för avlopp.

Fastighetsägarna har redovisat att den avloppslösning som finns på fastigheten innebär att klosettvattnet omhändertas i en ca nio år gammal vakuumtank och att det s.k. BDT-vattnet (bad, dusch och tvätt) infiltreras lokalt.

Med hänsyn till de krav som normalt ställs på en fastighet som är inrättad för bostadsändamål och som är belägen i en tätort kan RD och AD – som inte företett någon egentlig utredning till styrkande av att fastighetens behov av avlopp bättre tillgodoses genom deras anordningar än genom den allmänna anläggningen – inte undgå avgiftsskyldighet för avloppsanslutningen. Här kan även tilläggas att en anläggning som framför allt består av en tank för klosett-vattnet, och därför förutsätter tömningar och för dessa nödvändiga transporter, typiskt sett är en sämre lösning än en anslutning till en konventionell allmän anläggning ur såväl miljösynpunkt som ur ett hushållningsperspektiv. Vidare bör framhållas att det förhållande att ett bibehållande av den nuvarande lösningen må vara ekonomiskt fördelaktigt inte ensamt kan leda till att fördelsprövningen utfaller till den enskilda anläggningens fördel och därmed inte heller till avgiftsbefrielse.

Nästa fråga är därmed huruvida RD och AD, så länge de väljer att inte faktiskt ansluta sin avloppsanordning eller del därav (för BDT-vattnet eller klosettvattnet) till den allmänna anläggningen, har rätt till nedsättning av anläggningsavgiften trots att avgiftsskyldighet föreligger. Kommunens taxa ger inte utrymme för detta. Taxans utformning i denna del är förenlig med vattentjänstlagens regler om avgiftsskyldighet. Det föreligger därför inte skäl att sätta ned anläggningsavgiften. En annan sak är att en utebliven anslutning kan påverka brukningsavgiftens storlek. Den frågan är dock inte föremål för prövning i detta mål.

Enligt 40 § vattentjänstlagen ska huvudmannen om en enskild anläggning blir onyttig, till följd av att kommunen ordnar eller utvidgar en allmän va-anläggning, betala skälig ersättning till den enskilda anläggningens ägare. Bestämelsen motsvarar i princip 16 i § 1970 års va-lag, som år 2007 ersattes av vattentjänstlagen, och någon ändring i förhållande till denna har inte varit avsedd (se regeringens proposition 2005/06:78 s. 66 f. och 148, riksdagens betänkande BoU8 samt riksdagens skrivelse 213 till regeringen).

Regeringen redovisade i nämnda lagstiftningsärende att rätten till ersättning för onyttiga enskilda anordningar inte beror på att ett myndighetsingripande hindrar ett visst nyttjande. Fastighetsägaren har fortfarande kvar äganderätten till

anordningarna, men kan på grund av den ordnade allmänna va-anläggningen anse sig inte längre behöva den egna anläggningen. Ersättningen är en kompensation för detta. Som regeringen också redovisade kan det trots kommunens skyldighet att snarast se till att en allmän va-anläggning kommer till stånd när lagens förutsättningar är uppfyllda, i många fall dröja lång tid innan den faktiska utbyggnaden sker. Dessförinnan kan en fastighetsägare själv behöva inrätta lämpliga anordningar för vattenförsörjning och avlopp. Med hänsyn till det allmänna intresset att skydda människors hälsa och miljön är det enligt regeringen viktigt att sådana enskilda anordningar utformas och drivs på ett sätt som medför minsta möjliga omgivningspåverkan. Utan regler om ersättning för onyttiga anordningar torde enligt regeringen intresset för fastighetsägaren att inrätta en bra enskild va-anläggning minska. Mot denna bakgrund ansåg regeringen att en eventuell ersättning bör bestämmas till ett belopp som är skäligt med hänsyn till anordningens art, ålder och skick. Möjligen kan, anförde regeringen, viss hänsyn tas till den nytta för fastighetsägaren som det innebär att fastigheten blir ansluten till en allmän va-anläggning. Bostadsutskottet redovisade ingen annan bedömning och riksdagen antog regeringens förslag i denna del.

RD:s och AD:s begäran om ersättning ska bestämmas med tillämpning av de nu redovisade principerna. De ska därför till den del deras enskilda anläggning blir onyttig ersättas med skäligt belopp. Mot deras ersättningsanspråk har kommunen, som det får förstås, i första hand invänt att anordningarna kan och kommer att användas även fortsättningsvis och att det därför inte kan anses att anordningarna blivit onyttiga. En första fråga är därför i denna del om den enskilda anläggningen kan anses ha blivit onyttig i den mening som avses i 40 § vattentjänstlagen trots att anslutning inte skett.

Kommunen har påfört fastighetsägarna full taxeenlig avgift som bidrag till den allmänna va-anläggningen och anser således – såsom förutsätts för avgiftsskyldighet enligt vattentjänstlagen – att behovet för fastigheterna inte med större fördel tillgodoses på annat sätt än genom anslutning till den allmänna anläggningen. Va-nämnden har också gjort den bedömningen. Det får vidare antas att fastighetsägarna, sedan avgiftsskyldigheten för dessa fastställts, kommer att anse sig inte längre behöva den egna anläggningen och också kommer att begagna sig av bruksrätten till den allmänna anläggningen. Vid sådant förhållande och då fastigheternas behov av avlopp uppenbarligen helt och hållet kan tillgodoses från den allmänna anläggningen måste de privata anordningarna betraktas som fortsättningsvis obehövliga och därmed onyttiga i den mening som förutsätts för ersättningsrätt enligt 40 § vattentjänstlagen (jfr BVa 37/81 och 84/96). Att Miljö- och Stadsbyggnadskontoret i Uddevalla kommun i oktober 2009 meddelade sökandena att man då inte hade något att erinra mot ett fortsatt användande av vakuumtanken förändrar inte detta.

Den aktuella vakuumtanken installerades år 2001 efter att en i början av 1970-talet installerad tank hade imploderat. Tanken hade använts i ca nio år när avgiftsskyldigheten inträdde år 2010.

Va-nämnden har granskat de av RD och AD åberopade fakturorna om 62 551 kr.

Kommunen har endast ansett att vakuumcisternen (27 000 kr) och monteringen av densamma (13 125 kr) kan vara ersättningsgillt.

Fakturorna i övrigt avser bl.a. en vakuumpump, en vakuumpressostat, diverse slangar m.m. vilka får anses vara nödvändiga delar som krävts för att systemet skulle kunna fungera. De blir onyttiga vid en anslutning. Härutöver avser yrkandet toalettstolar som är anpassade till vakuumsystemet. Även när det gäller dessa saknas det skäl att ifrågasätta att de utgör nödvändiga delar av den installation som krävts. De blir också onyttiga vid en anslutning till kommunens nät. Samtliga dessa delar får p.g.a sitt nära samband med den enskilda anläggningen i övrigt anses ingå i densamma på ett sådant sätt att de kan grunda rätt till ersättning enligt 40 § vattentjänstlagen.

Den uppgivna kostnaden om 5 000 kr för två toalettstolar har inte vitsordats som skälig av kommunen som dock inte har ifrågasatt att sökandena haft kostnader för två toalettstolar. Den uppgivna kostnaden framstår enligt Va-nämndens mening som rimlig och får godtas.

Va-nämnden finner sammanfattningsvis att samtliga kostnader får anses vara ersättningsgilla och att RD:s och AD:s uppgifter om kostnadernas storlek ska godtas i den fortsatta bedömningen.

Va-nämnden har normalt tillämpat en tio-årig avskrivningstid för enskilda anläggningar. Vad som har upplysts om det nu aktuella vakuumtankssystemet ger inte skäl att frångå detta. Ersättningen bör därför bestämmas till skäligen ansedda 6 750 kr vilket motsvarar ca tio procent av ursprungskostnaden.

Va-nämnden nämnden förpliktade kommunen att till sökandena betala 6 750 kr avseende ersättning för onyttigbliven va-anordning.

Va-nämnden lämnar den av sökandena i övrigt förda talan utan bifall.

Beslut 2011-11-23, BVa 66

Mål nr Va 109/10

Sökandena överklagade till Svea hovrätt som fastställde Va-nämndens beslut.

Dom 2012-05-07

Mål nr 10330-11